

Sygn. akt II Ca 281/17

POSTANOWIENIE

Dnia 30 maja 2017 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Elżbieta Ciesielska (spr.)**

Sędziowie: **SSO Bartosz Pniewski**

SSO Hubert Wicik

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 30 maja 2017 r. w Kielcach

sprawy z wniosku W. K. (1)

z udziałem S. B. (1) i Gminy M.

o dział spadku

na skutek apelacji wnioskodawczyni i uczestnika S. B. (1)

od postanowienia Sądu Rejonowego w Starachowicach z dnia 24 listopada 2016 r.,

sygn. akt I Ns 801/12

postanawia: uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Starachowicach, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 281/17

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 24 listopada 2016 r. Sąd Rejonowy w Starachowicach:

- w punkcie I. dokonał działu spadku po S. B. (2), w skład którego wchodzi:

a) nieruchomość położona w miejscowości M. I, gmina M., o powierzchni 0,4006 ha stanowiąca działkę o numerze ewidencyjnym (...), dla której Sąd Rejonowy w Starachowicach Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą (...), oznaczoną na wypisie z rejestru gruntów Starostwa Powiatowego w S. sporządzonego przez Starostwo Powiatowe w S. dnia 17 października 2012 r. za numerem (...)

b) nieruchomość położona w miejscowości M. II, gmina M. o łącznej powierzchni 0,5400 ha składającej się z działek o numerach ewidencyjnych: (...) o powierzchni 0,1600 ha, (...) o powierzchni 0,0500 ha, (...) o powierzchni 0,2200 ha i (...) o powierzchni 0,1100 ha, dla której Sąd Rejonowy w Starachowicach Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą (...), oznaczonej na wypisie z rejestru gruntów Starostwa Powiatowego w S. sporządzonego przez Starostwo Powiatowe w S. dnia 17 października 2012 roku, za numerem (...),

w ten sposób, że opisane wyżej nieruchomości przyznał na wyłączną własność W. K. (1), córce J. i S.;

- w punkcie II. zasądził od W. K. (1) tytułem spłaty ze spadku na rzecz S. B. (1) kwotę 25 126,84 zł płatną w terminie czterech miesięcy od uprawomocnienia się tego postanowienia wraz z odsetkami w wysokości ustawowej w razie uchybienia terminowi płatności;

- w punkcie III. zasądził od S. B. (1) na rzecz W. K. (1) kwotę 5 742,52 zł tytułem bezumownego korzystania płatną w terminie czternastu dni od dnia uprawomocnienia się tego postanowienia wraz z odsetkami w wysokości ustawowej w razie uchybienia terminowi płatności;

- w punkcie IV. określił wartość przedmiotu działu spadku na kwotę 187 757,22 zł;

- w punkcie V. oddalił wniosek w pozostałym zakresie;

- w punkcie VI. nakazał pobrać od W. K. (1) i S. B. (1) na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Starachowicach) kwoty po 3114,09 zł tytułem opłaty od wniosku i niepokrytych wydatków, które nakazał ściągnąć z roszczenia zasądzonego: na rzecz S. B. (1) w punkcie II. oraz na rzecz W. K. (2) w punkcie III. tego postanowienia;

- w punkcie VII. orzekł, że wnioskodawczyni i uczestnik ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Rozstrzygnięcie swoje Sąd Rejonowy oparł na poniższych ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych:

Postanowieniem z dnia 7 września 2009 r. wydanym w sprawie I Ns 389/08 Sąd Rejonowy w Starachowicach stwierdził, że spadek po S. B. (2) zmarłej dnia 25 lutego 1976 r. w S. z mocy ustawy nabyli: mąż J. B. oraz dzieci: S. B. (1) i W. K. (1) po 1/3 części każde z nich. Z kolei postanowieniem z dnia 19 czerwca 1995 r. wydanym w sprawie I Ns 201/95 Sąd Rejonowy w Starachowicach stwierdził, iż spadek po J. B. zmarłym w dniu 29 października 1979 r. w S. nabyły z mocy ustawy dzieci: W. K. (1), S. B. (1), C. B., E. B., F. B. i W. B. po 1/6 części każde z nich, zaś wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne nabyła W. K. (1) w całości.

Sąd ustalił także, iż w skład spadku po S. B. (2) wchodzi udział wynoszący 1/6 w nieruchomości położonej w M. składającej się z działki nr (...) o powierzchni 0,4006 ha objętej księgą wieczystą (...) oraz nieruchomości położonej w M. składającej się z działek nr: (...) o łącznej powierzchni 0,5100 objętej księgą wieczystą nr (...), a także działka nr (...) o powierzchni 0,2800 ha, objętej księgą wieczystą (...).

Nad to stwierdził, iż na podstawie umowy darowizny z dnia 9 kwietnia 1996 r. W. K. (1) przekazała swojej córce E. Z. do jej majątku osobistego, niezabudowaną działkę nr (...), oraz że tą samą umową darowała swojemu bratu i bratowej S. i E. małżonkom B. niezabudowaną działkę nr (...) o powierzchni 0,96 ha położoną w M. I. Zaznaczył także, iż w umowie tej, w oparciu o mapę sporządzoną przez geodetę uprawnionego H. R., ujawniono, że działka nr (...) została podzielona na działki nr (...) o powierzchni 0,96 ha i nr (...) o powierzchni 1,17 ha.

W toku niniejszego postępowania, na podstawie opinii biegłego M. S. Sąd Rejonowy ustalił wartość wskazanych powyżej działek: działki nr (...) na kwotę 91 496,19 zł, działki nr (...) na kwotę 36 996,21 zł, działki nr (...) na kwotę 29 051,96 zł, działki nr (...) na kwotę 1 488,81 zł, działki nr (...) na kwotę 2 845,26 zł, działki nr (...) na kwotę 508,08 zł, działki nr (...) na kwotę 2 330,41 zł, działki nr (...) na kwotę 1 165,20 zł i działki nr (...) na kwotę 21 875,10 zł. Łącznie wartość wszystkich ww. nieruchomości wynosi 187 757,22 zł.

Sąd ustalił także w oparciu o opinię biegłego M. S., że wartość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez S. B. (1) ponad przysługujący mu udział z zabudowanej nieruchomości położonej w M. (działka nr (...)) za okres dziesięciu lat wstecz od daty złożenia wniosku wynosi 20 791,86 zł.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd Rejonowy zaznaczył, iż skład spadku podlegającego działowi nie był sporny, co zwalniało go z obowiązku weryfikacji stanowisk uczestników w tym przedmiocie. Przypomniał jedynie, iż obejmuje

on udział wynoszący 5/6 w nieruchomości położonej w M. składającej się z działki nr (...) o powierzchni 0,4006 ha objętej księgą wieczystą (...) oraz nieruchomości położoną w M. składającą się z działek nr: (...) o łącznej powierzchni 0,5100 objętą księgą wieczystą nr (...), a także działka nr (...) o powierzchni 0,2800 ha, objęta księgą wieczystą (...). Zaznaczył nadto, iż wnioskodawczyni zamieszkuje w budynku mieszkalnym usytuowanym na działce nr (...), a na początku postępowania uczestnik również zamieszkiwał na tej działce w „udziale wynoszącym 1/6”.

Krąg spadkobierców partycypujących w dziale spadku Sąd ustalił na podstawie postanowień wydanych w sprawach I Ns 201/95 i I Ns 389/08 Sądu Rejonowego w Starachowicach i stwierdził iż udział spadkowy W. K. (1) wynosi 5/6 a S. B. (1) – 1/6. Uwzględniając wartość wchodzących w skład spadku nieruchomości, ustaloną w oparciu o niekwestionowaną przez uczestników i wiarygodną w ocenie Sądu opinię biegłego M. S. na kwotę 187 757,22 zł ustalił wartość majątku spadkowego, który winien przypaść wnioskodawczyni na 156 464,35 zł (187 757,22 zł x 5/6), zaś dla uczestnika na kwotę 31 292,87 zł (187 757,22 zł/6).

Z uwagi na stanowisko prezentowane przez W. K. (1) w zakresie domagania się zaliczenia na poczet rozliczeń w niniejszej sprawie darowizny działki nr (...) dokonanej przez nią na rzecz brata S., Sąd wskazał, iż w dziale spadku stan spadku ustala się na chwilę jego otwarcia. Stwierdził, że W. K. (1) pierwotnie nabyła m.in. działkę nr (...) w drodze spadkobrania wyłącznie po J. B. i po pewnym czasie darowała ją bratu. Ponieważ w akcie notarialnym wskazano, iż tytułem własności do działki było spadkobranie po ojcu, to zdaniem Sądu Rejonowego nie można było zaliczyć tej darowizny na poczet działu spadku po S. B. (2). Podkreślił przy tym, że akt notarialny nie zawiera wskazania, by przekazanie tej nieruchomości stanowiło formę rozliczenia spadku po S. B. (2). Zajmując powyższe stanowisko Sąd Rejonowy równocześnie stwierdził, że z uwagi na późniejsze ustalenia, iż gospodarstwo rolne należało jednak do majątku wspólnego J. i S. B. (2), wnioskodawczyni w chwili zawarcia umowy darowizny formalnie dysponowała tylko udziałem 5/6 część darowanej nieruchomości, w 1/6 części jej właścicielem był zaś uczestnik.

Ostatecznie Sąd z uwagi na zgodne, co do tej kwestii, stanowisko wnioskodawczyni i uczestnika przyznał na własność W. K. (1) działkę nr (...) oraz nieruchomości o powierzchni 0,5400 ha składającą się z działek o numerach: (...), (...), (...), (...). Wskazując, iż takie rozstrzygnięcie zaspokoi ich potrzeby mieszkaniowe i będzie odzwierciedlać istniejący od lat stan rzeczy, ponieważ S. B. (1) wyprowadził się na nieruchomości oznaczoną nr (...). Wskazał przy tym, że udział należny S. B. (1) zostanie zaspokojony stosowną spłatą.

W dalszej kolejności Sąd Rejonowy przywołując przepis art. 216 k.c. i art. 213 k.c. i rozważania dotyczące zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego stwierdził, że w niniejszej sprawie gospodarstwo rolne będące jednym składnikiem masy spadkowej nie podlegało podziałowi, lecz w myśl zgodnego stanowiska zostało przyznane w całości W. K. (1).

Ostatecznie Sąd stwierdził, iż W. K. (1) uzyskała nieruchomości o łącznej wartości 156 464,35 zł a jej udział w podlegającym podziałowi majątku wyniósł 5/6. Spłata należna zaś S. B. (1), jak stwierdził Sąd stanowi iloczyn udziału uczestnika (1/6) oraz wartości nieruchomości co zobrazował następującym wyliczeniem : $187\ 757,22\ \text{zł} \times 1/6 = 31\ 292,87\ \text{zł} - 6\ 166,03\ \text{zł} = 25\ 126,84\ \text{zł}$.

Sąd Rejonowy po dokonaniu analizy przepisów art. 213 par. 1 k.c., art. 1035 k.c. i art. 1035 k.c. wyjaśnił, iż odroczył termin należnej uczestnikowi od wnioskodawczyni spłaty o cztery miesiące od uprawomocnienia się postanowienia, gdyż zgromadzenie potrzebnych środków wymaga czasu, np. na zaciągnięcie kredytu. Wskazał także, iż w jego ocenie za ustaleniem jednorazowej spłaty przemawia przyznanie W. K. (1) całości majątku spadkowego.

Sąd Rejonowy uznał za częściowo zasadne żądanie wnioskodawczyni zasądzenia od uczestnika wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości ponad przysługujący mu udział tj. za okres od grudnia 2012r. tj. złożenia pozwu zawierającego żądanie zapłaty do dnia oddania kluczy od pomieszczeń zajmowanych przez niego na działce nr (...) tj. do dnia 15 kwietnia 2015r. Z tego tytułu zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwotę 5 742,52zł. Zasądzając tę kwotę powołał się jedynie na opinię biegłego opracowaną w sprawie, nie wskazał natomiast na czym polegało w jego ocenie korzystanie przez uczestnika z nieruchomości spadkowej ponad przysługujący mu udział. Stwierdził tylko, że roszczenie takie co do zasady jest słuszne, jednak nie w wysokości wskazanej we wniosku. Jako współwłaściciel

nieruchomości uczestnik miał prawo korzystać z niej, jednak jego prawo było ograniczone takim samym prawem pozostałych współwłaścicieli. Wskazując uwzględniony okres Sąd podkreślił, że wynagrodzenie to przysługuje od momentu wezwania do jego zapłaty, a takiego w przedmiotowym wypadku nie było przed grudniem 2012r. bowiem roszczenie zgłoszone przez W. K. (1) w sprawie I C 236/07 nie było tożsame z roszczeniem o zapłatę za korzystanie ponad swój udział.

O kosztach sądowych oraz postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. przy czym nieuiszczonymi kosztami sądowymi obciążył po połowie wnioskodawczynię i uczestnika, natomiast co do pozostałych kosztów postępowania, to stwierdził, iż każde z nich ponosi je we własnym zakresie.

Postanowienie zaskarżyli zarówno wnioskodawczyni jak i uczestnik.

Wnioskodawczyni wywiodła apelację od całości orzeczenia zarzucając mu:

- sprzeczność pomiędzy treścią postanowienia a jego uzasadnieniem w zakresie przedmiotu postępowania, polegającą na przyjęciu w orzeczeniu, iż przedmiotem działu spadku po S. B. (2) są nieruchomości szczegółowo opisane w treści postanowienia, w uzasadnieniu zaś przyjęcie, że przedmiotem działu spadku jest udział 1/6 w przedmiotowych nieruchomościach lub 5/6, w sytuacji gdy udział spadkodawcy w gospodarstwie rolnym wynosił 1/2, tym samym Sąd nie mógł orzec jak w postanowieniu o całym gospodarstwie,

- nieobjęcie orzeczeniem nieruchomości oznaczonej nr (...), darowanej przez wnioskodawczynię uczestnikowi co powoduje, iż postanowienie nie dotyczy całego spadku,

Jako zarzuty ewentualne, podniesione na wypadek nieuwzględnienia zarzutów sformułowanych powyżej wskazała:

- błędne ustalenie wysokości spłaty zasądzonej od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika liczonej od kwoty 187 757,22 zł, podczas gdy wnioskodawczyni otrzymała nieruchomości o łącznej wartości 156 464,35 zł, bez działki nr (...), co uzasadniało obliczenie spłaty od tej właśnie wartości,

- naruszenie art. 216 § 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nieobniżenie wysokości spłaty i rozłożenie jej na raty, w sytuacji gdy gospodarstwo rolne nie przynosi żadnych dochodów,

- naruszenie art. 5 k.c. poprzez orzeczenie o spłacie od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika w sytuacji, gdy umową darowizny z dnia 09.04.1996 r. przekazała ona bratu działkę nr (...), której wartość przekracza udział uczestnika w majątku spadkowym, zaś zasądzenie spłaty jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego,

- sprzeczność ustaleń Sądu z zebrany w sprawie materiałem dowodowym polegającą na przyjęciu, że w sprawie brak było podstaw do obciążenia uczestnika wynagrodzeniem za korzystanie z nieruchomości ponad udział za okres od 2002 r., w sytuacji gdy z dokumentów zgromadzonych w sprawie I C 236/07 wynika, iż wnioskodawczyni wzywała uczestnika do wydanie nieruchomości i zapłaty wynagrodzenia,

- naruszenie art. 102 ust. 1 w zw. z art. 100 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez obciążenie w punkcie IV. zaskarżonego postanowienia wnioskodawczynię kwotą 3114,09 zł, w sytuacji gdy postanowieniem z dnia 14.11.2012 r. została zwolniona od opłaty od wniosku i wnosił o odstąpienie od obciążania jej kosztami sądowymi z uwagi na trudną sytuację majątkową.

W oparciu o te zarzuty wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia jako całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Starachowicach do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie punktu II. względnie o orzeczenie o spłacie z uwzględnieniem zarzutów wnioskodawczyni bądź jej obniżenie i rozłożenie na raty na okres 10 lat; zmianę punktu III. i zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kwoty 25 500 zł; zmianę punktu IV. i nieobciążanie wnioskodawczyni kosztami sądowymi; jak również o zasądzenie od uczestnika na jej rzecz kosztów postępowania wg. norm przepisanych.

Uczestnik S. B. (1) w wywiezionej apelacji zaskarżył postanowienie w części tj. co do punktów III. i IV. zarzucając mu:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów wyrażające się w wybiórczej, tendencyjnej i sprzecznej z zasadami logicznego rozumowania, wskazaniemi wiedzy i doświadczenia życiowego ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, polegającym na uznaniu, iż uczestnik będąc współwłaścicielem nieruchomości nr (...)korzystał z niej ponad udział, co uzasadniało zasądzenie od niego wynagrodzenia z tego tytułu, w sytuacji gdy stan władania nieruchomościami był ustalony między uczestnikami, a przy tym wielkość nieruchomości zajmowanej przez S. B. (1) nie przekraczała jego udziału w spadku,

- naruszenie art. 520 § 1 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie, w sytuacji gdy uczestnicy nie byli w równym stopniu zainteresowani wynikiem postępowania, a koszty procesu powstały przez niesumienne postępowanie wnioskodawczyni, co winno prowadzić do obciążenia jej wszystkimi kosztami sądowymi, a nadto poprzez niezasadnie podzielenie niepokrytych wydatków po 1/2 części a nie w stosunku do udziałów w spadku,

- naruszenie art. 140 k.c. w zw. z art. 206 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. i art. 225 k.c. oraz w zw. z art. 1035 k.c. poprzez ich błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu dopuszczalności dochodzenia przez wnioskodawczynię jako współwłaściciela sporej nieruchomości wynagrodzenia za korzystanie z niej przez uczestnika w zakresie większym niż wynika to z jego udziału we współwłasności, podczas gdy z ww. przepisów oraz z okoliczności sprawy wynika, iż na ich podstawie nie może być mowy o uprawnieniu do posiadania rzeczy wspólnej w jakichkolwiek częściach, a więc posiadaniu w granicach udziału lub ponad udział.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia w punktach III. i IV. poprzez ich uchylenie i nie obciążanie uczestnika kosztami postępowania, zasądzenie od wnioskodawczyni na jego rzecz kosztów postępowania apelacyjnego wg. norm przepisanych; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Obydwie apelacje okazały się uzasadnione doprowadzając do uchylenia zaskarżonego postanowienia jako całości.

Na wstępie rozważań poprzedzających ocenę zarzutów sformułowanych w apelacjach przypomnieć należy, że sądowy dział spadku powinien zgodnie z art. 1038 k.c. obejmować cały spadek, a ograniczenie działu do części spadku może nastąpić jedynie z ważnych powodów. W związku z tym w sprawie o dział spadku zgodnie z art. 684 k.p.c. obowiązkiem Sądu jest ustalenie składu i wartości całego spadku ulegającego podziałowi. W wypadku gdy w skład spadku wchodzi nieruchomość, wnioskodawca obowiązany jest przedstawić dowody stwierdzające, że nieruchomość stanowiła własność spadkodawcy.

Zaznaczyć także należy, iż w postępowaniu o dział spadku stosownie do przepisu art. 1037 § 1 k.c. w zw. z art. 510 k.p.c. muszą brać udział wszystkie osoby, które doszły do spadku będącego przedmiotem działu tj. tak bezpośredni spadkobiercy, jak i nabywcy udziału spadkowego, w tym w drodze spadkobrania po zmarłym spadkobiercy. Obowiązkiem Sądu jest zatem ustalenie czy wszystkie osoby, zainteresowane biorą udział w postępowaniu.

Tymczasem jak wynika z przebiegu postępowania, materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie oraz ustaleń Sądu Rejonowego zawartych w pisemnych motywach zaskarżonego postanowienia, w przedmiotowej sprawie Sąd nie dopełnił żadnego z wyżej wskazanych obowiązków.

Przede wszystkim nie wezwał do udziału w sprawie wszystkich zainteresowanych osób. Pomimo ustalenia, iż spadek po S. B. (2) poza wnioskodawczynią i uczestnikiem odziedziczył także jej mąż J. B., który zmarł 29 października 1979r. a z kolei spadek po nim z mocy ustawy nabyły dzieci: wnioskodawczyni W. K. (1), uczestnik S. B. (1), C. B., E. B., F. B. i W. B. po 1/6 części każde z nich, zaś wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne nabyła W. K. (1) w całości, nie wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestników C. B., E. B., F. B. i W. B.. Nie dokonał także wbrew obowiązkowi wynikającemu z powołanego powyżej przepisu art. 684 k.p.c. ustalenia składu majątku spadkowego po

S. B. (2) , w tym nie ustalił czy spadek ten obejmuje jedynie nieruchomości , oraz czy nieruchomości te stanowią gospodarstwo rolne, a jeżeli tak to co się składa na to gospodarstwo rolne objęte spadkiem – w szczególności czy w jego skład wchodzi własność działki (...) położonej w M. I, dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), oraz własność nieruchomości położonej w M. II składającej się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów nr (...), (...), (...), (...) dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...). Nie wyjaśnił także w tym aspekcie kwestii działek nr(...) i działki nr (...), których wartości ostatecznie wliczył do ogólnej wartości masy spadkowej podlegającej podziałowi, chociaż w pisemnych motywach zaskarżonego postanowienia stwierdził, iż darowizny działki (...) dokonanej przez wnioskodawczynię na rzecz uczestnika nie można zaliczyć na poczet spłaty jego udziału w spadku po S. B. (2), bowiem w umowie darowizny jako tytuł własności darczyńcy do nieruchomości wskazano spadkobranie wyłącznie po J. B. (k. 379).

Podkreślić w tym miejscu należy, iż z poczynienia powyższych ustaleń opierających się w odniesieniu do nieruchomości na podstawie przedstawionych dowodów stwierdzających , że nieruchomość stanowi własność spadkodawczyni wbrew stwierdzeniu Sądu Rejonowego zawartego w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia nie może zwolnić fakt, iż w sprawie nie było sporu pomiędzy wnioskodawczynią i uczestnikiem co do składu masy spadkowej. Tym bardziej, iż we wniosku wszczynającym postępowanie w sprawie, W. K. (1) wskazała, że w skład spadku po S. B. (2) wchodzi udział wynoszący 1/6 we współwłasności działki (...) położonej w M. I, dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), oraz udział w 1/6 we własność nieruchomości położonej w M. II składającej się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów nr (...), (...), (...), (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), jak i działki oznaczonej nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Starachowicach prowadzi księgę wieczystą (...), w zaskarżonym postanowieniu Sąd Rejonowy wskazał zaś, że w skład spadku po S. B. (2) wchodzi nie udział we współwłasności lecz własność działki (...) położonej w M. I, dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), oraz własność nieruchomości położonej w M. II składającej się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów nr (...), (...), (...), (...) dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), natomiast w jego uzasadnieniu raz stwierdzał, że w skład spadku po S. B. (2) wchodzi udział w wielkości 1/6 we współwłasności działki (...) położonej w M. I, dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), oraz własność nieruchomości położonej w M. II składającej się z działek oznaczonych w ewidencji gruntów nr (...), (...), (...), (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Starachowicach prowadzona jest Księga Wieczysta (...), oraz działki o nr (...) dla której Sąd Rejonowy prowadzi Księgę Wieczystą (...)(k. 374) , w innym miejscu , iż jest to udział w 5/6 we współwłasności działki nr (...) (k. 376) , w innym zaś miejscu wskazywał podobnie jak w postanowieniu, że w skład spadku wchodzi nieruchomości wymienione w punkcie I zaskarżonego postanowienia oraz działka nr (...) objęta Księgą Wieczystą (...) (k. 376-377) . Czyniąc te sprzeczne ustalenia Sąd I instancji odwoływał się jedynie do zgodnych stanowisk wnioskodawczyni i uczestnika oraz informacji wynikających z wypisów z rejestru gruntów złożonych w aktach na k. 7-9, na których jako jedyna właścicielka wskazana jest W. K. (1) oraz odpisów zwykłych z ksiąg wieczystych (...), według stanu z dnia 20 grudnia 2012r. , w których jako wyłączna właścicielka nieruchomości wskazanych w dziale I ujawniona jest także W. K. (1) .

W sytuacji zatem gdy Sąd I instancji nie dokonał nie budzących wątpliwości, opartych na tytułach własności ustaleń w zakresie składu majątku spadkowego pozostałego po S. B. (2) to stwierdzić należało, że brak jest podstaw do stwierdzenia, iż w przedmiotowej sprawie została rozpoznana istota sprawy. Co prawda w zaskarżonym postanowieniu Sąd wskazał, że jest to sprawa o dział spadku i dokonuje działu spadku po S. B. (2), ale brak ustalenia przez Sąd I instancji w sposób nie budzący wątpliwości składu spadku, z odwołaniem się do tytułów własności spadkodawczyni w zakresie nieruchomości, przy niespójności w tym zakresie uzasadnienia nie pozwalał w ocenie Sądu Okręgowego na ustalenie czy zaskarżonym orzeczeniem Sąd Rejonowy objął tylko majątek należący do spadku po S. B. (2), czy także prawa majątkowe nie wchodzące do tego spadku, przez co wykroczył poza przedmiot postępowania, a jeżeli objął istotnie tylko majątek spadkowy, to czy wyczerpał on jego skład, czy nie.

W konsekwencji zatem brak ten uniemożliwił wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie działu, a skoro rozstrzygnięcie takie zostało mimo wszystko wydane to jest ono wadliwe i jako takie podlegało wyeliminowaniu z porządku prawnego. W tej też sytuacji przedwczesnym jest definitywne rozstrzygnięcie o trafności zarzutów sformułowanych w apelacjach.

Nadto wypowiedzenie się odnośnie zarzutu podniesionego w apelacji uczestnika dotyczącego naruszenia przez Sąd I instancji przepisów przy orzekaniu o zasądzeniu od niego wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy wspólnej ponad przysługujący mu w spadku udział uniemożliwiła lakoniczność uzasadnienia Sądu I instancji w tym przedmiocie. Ogranicza się ono bowiem do przywołania przepisu art. 206k.c. oraz uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2013r. III CZP 88/12 i zawartego w niej poglądu jako aprobowanego przez Sąd bez odniesienia się do niniejszego stanu faktycznego. Tymczasem w niniejszej sprawie okolicznością niekwestionowaną jest fakt, że z działki nr (...) do kwietnia 2015r., korzystał uczestnik w sposób uprzednio uzgodniony, chociaż nie akceptowany przez wnioskodawczynię co najmniej od 2007r., ale także w znacznym zakresie korzystała i korzysta z niej nadal wnioskodawczyni, posiadając także inne działki będące przedmiotem postępowania.

Reasumując rozważania stwierdzić należało, iż Sąd Rejonowy nie dokonując wskazanych powyżej ustaleń nie rozstrzygnął w istocie sprawy, a zatem skoro tak, to zgodnie z przepisem art. 386 § 4 k.p.c. zaskarżone postanowienie należało uchylić a sprawę przekazać do ponownego rozpoznania, o czym Sąd Okręgowy orzekł w postanowieniu wydanym w dniu 30 maja 2017r.

Uchylając sprawę do ponownego rozpoznania zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c Sąd II instancji pozostawił Sądowi Rejonowemu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Rejonowy przede wszystkim powinien ustalić czy przedmiotem rozstrzygnięcia jest tylko dział spadku po S. B. (2), czy także zniesienie współwłasności, a jeżeli tak, to z kim, następnie obowiązkiem Sądu jest ustalenie pełnego kręgu osób, które doszły do spadku po S. B. (2) i umożliwić im udział w postępowaniu, a następnie przy ich udziale winien ustalić skład całego spadku po S. B. (2) podlegającego podziałowi. W szczególności winien wyjaśnić czy obejmuje on tylko gospodarstwo rolne, czy też elementy majątkowe nie wchodzące w skład gospodarstwa rolnego. Po dokonaniu zaś powyższych ustaleń, niezbędnym jest przedstawienie w sprawie dowodów stwierdzających, że nieruchomości wskazane jako objęte spadkiem stanowiły własność spadkodawczyni, czy też współwłasność i w jakim zakresie. Dopiero po ustaleniu składu spadku, Sąd winien ustalić wartość spadku, a także ewentualnych innych roszczeń zgłaszanych w ramach niniejszego postępowania objętych treścią art. 618 §1 k.p.c. znajdującego zastosowanie w niniejszej sprawie na podstawie art. 688 k.p.c. o ile uzna je za usprawiedliwione co do zasady w świetle zaferowanego w sprawie materiału dowodowego. Dopiero po zgromadzeniu niezbędnych w sprawie informacji, w tym wskazanych powyżej, Sąd Rejonowy winien wydać rozstrzygnięcie co do istoty sprawy.

Sporządzając zaś uzasadnienie Sąd winien mieć na uwadze wymogi wskazane w przepisie art. 328 § 2 i stosować się do nich uzasadniając rozstrzygnięcie każdego z żądań objętych uzasadnianym orzeczeniem. Nadto Sąd winien zwrócić uwagę na spójność pisemnych motywów z rozstrzygnięciem, którego one dotyczą.

SSO Bartosz Pniewski SSO Elżbieta Ciesielska SSO Hubert Wicik